

Sprawozdanie
P3.20 z analizy numerycznej
Obliczanie A^{-1} za pomocą rozkładu QR macierzy

Artur Derechowski
Mateusz Markiewicz

19 stycznia 2019

Spis treści

1	Wstęp	2
1.1	Cel zadania	2
1.2	Streszczenie sprawozdania	2
2	Opis teoretyczny problemu	2
2.1	Wprowadzenie do zagadnienia	2
2.2	Poszukiwanie A^{-1}	4
3	Rozkład QR	4
3.1	Wstęp	4
3.2	Przekształcenia Householdera	5
3.3	Przebieg algorytmu	5
3.4	Gram-Schmidt	7
4	Rozkład LU	7
4.1	Wstęp	7
4.2	Metoda Doolittle’a	7
4.3	Obliczenie macierzy odwrotnej za pomocą rozkładu LU	8
5	Porównanie metod opartych na rozkładach QR oraz LU	9
5.1	Wstęp	9
5.2	Porównanie metody opartej na rozkładzie QR i LU	9
5.3	Poprawność numeryczna metod LU oraz QR	12
5.4	Wnioski	13

6 Podsumowanie	14
7 Literatura	14

1 Wstęp

Macierzą odwrotną do A nazywamy macierz A^{-1} taką, że $AA^{-1} = A^{-1}A = I$. Jest kilka sposobów obliczania macierzy odwrotnej. W naszej pracowni przedstawiamy dwa z nich, czyli rozkład QR i rozkład LU, a następnie porównamy obie te metody.

1.1 Cel zadania

Zadanie zostało podzielone na dwie części. Wyznaczamy rozkład macierzy $A = QR$, gdzie Q jest macierzą ortogonalną, a R macierzą górnortrójkątną. Następnie wyznaczamy również rozkład macierzy $A = LU$, gdzie L i U są odpowiednio macierzami dolno i górnortrójkątnymi.

Następnie wykorzystujemy oba te rozkłady do policzenia macierzy odwrotnej do A i badamy je pod względem dokładności.

1.2 Streszczenie sprawozdania

Po teoretycznym wprowadzeniu do omawianego zagadnienia przejdziemy do opisu metod znajdowania A^{-1} opartych na rozkładach QR oraz LU . Przedstawimy algorytmu używane w tych metodach. Następnie zajmiemy się porównaniem tych metod, zarówno w sposób teoretyczny, jak i praktyczny. Porównamy zarówno dokładność obu tych metod, jak i ich numeryczną poprawność. Na końcu przedstawimy wnioski płynące z wyników obliczeń.

2 Opis teoretyczny problemu

2.1 Wprowadzenie do zagadnienia

Macierz A to prostokątna tablica danych jednego typu, w której każdy element numerowany jest za pomocą dwóch współrzędnych w następujący sposób:

$$A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1m} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2m} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nm} \end{bmatrix}$$

Każda kolumna tej macierzy ma n elementów, a każdy wiersz m elementów, o takiej macierzy mówimy, że jest rozmiaru $n \times m$. Macierz, która ma tyle samo elementów w kolumnach i wierszach jest nazywana macierzą kwadratową o rozmiarze $n \times n$.

Mnożenie macierzy $A \cdot B$ zdefiniowane jest w następujący sposób:

$$\begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1m} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2m} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nm} \end{bmatrix} \cdot \begin{bmatrix} b_{11} & b_{12} & \dots & b_{1p} \\ b_{21} & b_{22} & \dots & b_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ b_{m1} & b_{m2} & \dots & b_{mp} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} c_{11} & c_{12} & \dots & c_{1p} \\ c_{21} & c_{22} & \dots & c_{2p} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ c_{n1} & c_{n2} & \dots & c_{np} \end{bmatrix}$$

$$\text{gdzie } c_{ij} = \sum_{k=1}^m a_{ik}b_{kj}$$

Warto zauważyć, że aby mnożenie macierzy A i B było możliwe muszą być one odpowiednich rozmiarów. Dla macierzy A rozmiaru $n \times m$ macierz B musi być rozmiaru $m \times p$ dla pewnego p . Macierz wynikowa C jest wówczas rozmiaru $n \times p$.

Mnożenie macierzy nie jest przemienne, czyli $A \cdot B \neq B \cdot A$.

Macierzą jednostkową (identycznościową, tożsamościową) I nazywamy macierz rozmiaru $n \times n$ zawierającą 1 na przekątnej oraz 0 na pozostałych współrzędnych.

$$I = \begin{bmatrix} 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 1 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & 1 \end{bmatrix}$$

Dla danej macierzy A określamy A^T , czyli **macierz transponowaną** macierzy A w następujący sposób:

$$A^T = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1m} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2m} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nm} \end{bmatrix}^T = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{21} & \dots & a_{n1} \\ a_{12} & a_{22} & \dots & a_{n2} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{1n} & a_{2n} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix}$$

Macierzą dolnotrójkątną L lub **macierzą górnortrójkątną** U nazywamy macierz, której współczynniki odpowiednio nad lub pod główną przekątną wynoszą 0.

$$L = \begin{bmatrix} l_{11} & 0 & \dots & 0 \\ l_{21} & l_{22} & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ l_{n1} & l_{n2} & \dots & l_{nn} \end{bmatrix} \quad U = \begin{bmatrix} u_{11} & u_{12} & \dots & u_{1n} \\ 0 & u_{22} & \dots & u_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & u_{nn} \end{bmatrix}$$

Macierz A jest **macierzą ortogonalną**, gdy spełnione jest równanie $A \cdot A^T = I = A^T \cdot A$, czyli jeśli jej transpozycja jest równocześnie jej macierzą odwrotną.

2.2 Poszukiwanie A^{-1}

Problem znalezienia **macierzy odwrotnej** A^{-1} dla danej macierzy A jest ważnym zagadnieniem z powodu użyteczności macierzy odwrotnej w wielu zagadnieniach. Macierz odwrotna do macierzy A może istnieć tylko, gdy A jest macierzą kwadratową, ale nie jest to warunkiem wystarczającym do istnienia A^{-1} . Warunkiem koniecznym jest również to, by macierz A była nieosobliwa, czyli $\det(A) \neq 0$, gdzie $\det(A)$ to wyznacznik macierzy A . Jeśli A^{-1} dla danej macierzy A istnieje mówimy, że A jest odwracalna. W przeciwnym przypadku A jest macierzą nieodwracalną.

Macierz odwrotna spełnia następujące własności:

$$\begin{aligned} (A^{-1})^{-1} &= A \\ (A \cdot B)^{-1} &= B^{-1} \cdot A^{-1} \\ (A^T)^{-1} &= (A^{-1})^T \\ I^{-1} &= I \end{aligned}$$

Szukanie A^{-1} jest trudnym problemem, do którego rozwiązania opracowane zostały różne metody. My omówimy dwie z nich. Pierwsza wykorzystuje rozkład $A = QR$ macierzy, a druga rozkład $A = LU$ macierzy A .

3 Rozkład QR

3.1 Wstęp

Daną macierz A można jednoznacznie rozłożyć na iloczyn macierzy Q i R , takich, że $A = Q \cdot R$, gdzie Q jest macierzą ortogonalną ($Q \cdot Q^T = I$), a R jest macierzą górnotrójkątną.

Dzięki temu można łatwo rozwiązać układ równań $Ax = b$:

$$\begin{aligned} Ax &= b \\ QRx &= b \\ Rx &= Q^T b \end{aligned}$$

Gdy układ równań jest trójkątny, kolejne zmienne można wyznaczyć podstawieniami w sumarycznym czasie $O(n^2)$.

Podobnie, mając macierz $A = QR$, można wyliczyć odwrotność macierzy A , co jest naszym zadaniem.

$$\begin{aligned} AA^{-1} &= I \\ QRA^{-1} &= I \\ A^{-1} &= R^{-1}Q^T \end{aligned}$$

3.2 Przekształcenia Householdera

Aby uzyskać macierz górnotrójkątną R , w każdym kroku algorytmu będziemy zerować dolną część jednej kolumny macierzy A . Używamy do tego przekształceń Householdera, które jest odbiciem, czyli przekształceniem ortogonalnym. Przykładowo, po zastosowaniu jednego przekształcenia Householdera, macierz $H_1 A$ będzie wyglądała następująco:

$$H_1 A = \begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ 0 & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix}$$

Aby uzyskać takie przekształcenie mnożymy macierz A przez macierz Householdera postaci

$$H = I - 2v * v^T$$

gdzie v jest wektorem jednostkowym.

3.3 Przebieg algorytmu

Do rozkładu QR stosuje się przekształcenia Householdera na wektorze

$$u = x - \|x\|e_1$$

gdzie x jest pierwszą kolumną macierzy A , a $e_1 = [1, 0, \dots, 0]^T$.

Gdy normalizujemy wektor u , macierz przekształcenia H dana jest wzorem:

$$H = I - 2 \frac{u}{\|u\|} \frac{u^T}{\|u^T\|} = I - 2 \frac{uu^T}{u^T u}$$

Można pokazać, że po tym przekształceniu macierz $H_1 A$ będzie miała wyzerowaną pierwszą dolną kolumnę poza najwyższym polem, czyli będzie odpowiedniej postaci do dalszego przekształcania na macierz górnątrójkątną.

W kolejnych krokach algorytmu stosujemy przekształcenia Householdera na macierzy A bez lewej kolumny i górnego wiersza. Wtedy uzyskana macierz będzie jednak mniejsza od macierzy A , więc aby nie zmieniać "lewych" kolumn, które zostały wcześniej dobrze dopasowane, dopełniamy macierz H_i macierzą identycznościową. Wtedy macierz, przez którą w każdym kroku mnożymy dotychczas uzyskaną macierz wygląda następująco:

$$H_k := \begin{bmatrix} I_{n-k} & 0 \\ 0 & H_k \end{bmatrix}$$

Stosując $n - 1$ kolejnych przekształceń Householdera H_i otrzymujemy wynikowo macierz górnątrójkątną R , a także ortogonalną macierz Q , czyli rozkład, którego szukamy w następujący sposób:

$$\begin{aligned} R &= H_{n-1} \dots H_2 H_1 A \\ Q &= H_1 H_2 \dots H_{n-1} \end{aligned}$$

Wynikowe macierze w rozkładzie QR można więc przedstawić jako iloczyn macierzy Householdera.

Można zobaczyć, że mając rozkład macierzy na iloczyn QR spełniający wyżej wymienione własności, macierz odwrotną A^{-1} można wyliczyć jako $A^{-1} = R^{-1} Q^T$. Następnym krokiem algorytmu jest więc odwrócenie macierzy górnątrójkątnej R . Można to zrobić w następujący sposób:

```

for  $i := 1$  to  $n$  do
   $A_{ii} = 1/A_{ii}$ 
  for  $i := n - 1$  step  $-1$  to  $1$  do
    for  $j := n$  step  $-1$  to  $i + 1$  do
       $s := 0$ 
      for  $k := i + 1$  to  $j$  do
         $s := s + A_{ik} * A_{kj}$ 
       $A_{ij} = -A_{ii} * s$ 

```

Ten algorytm, zastosowany do macierzy górnotrójkątnej, wylicza jej odwrotność w czasie $O(n^3)$.

Cały algorytm wyznaczania macierzy odwrotnej za pomocą rozkładu QR tworzy n macierzy H_i , które można wyliczyć w czasie $O(n^2)$, następnie wykonuje operacje w czasie $O(n^3)$, więc cała złożoność algorytmu to $O(n^3)$.

3.4 Gram-Schmidt

Znaną metodą ortogonalizacji macierzy jest proces Grama-Schmidta i również w ten sposób można uzyskać rozkład QR . Nie jest to jednak zalecane, ponieważ w wyniku tych przekształceń mogą powstawać bardziej znaczące błędy numeryczne. Można to wywnioskować interpretując proces Grama-Schmidta jako odejmowanie od wektora jego rzutów na poprzednio uzyskane wektory. Wtedy, gdy dwa wektory były "prawie" liniowo zależne, odejmujemy niemal cały wektor, co powoduje brak stabilności numerycznej.

4 Rozkład LU

4.1 Wstęp

Rozkład LU macierzy A polega na znalezieniu macierzy dolnotrójkątnej L (z wartościami 1 na głównej przekątnej) oraz górnotrójkątnej U , takich że ich iloczyn będzie macierzą A , czyli:

$$\begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{n1} & a_{n2} & \dots & a_{nn} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & \dots & 0 \\ l_{21} & 1 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ l_{n1} & l_{n2} & \dots & 1 \end{bmatrix} \times \begin{bmatrix} u_{11} & u_{12} & \dots & u_{1n} \\ 0 & u_{22} & \dots & u_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & u_{nn} \end{bmatrix}$$

4.2 Metoda Doolittle'a

Metoda Doolittle'a polega na naprzemiennym wyznaczaniu kolejnych wierszy macierzy U oraz kolumn macierzy L . Szczegółowy algorytm wygląda następująco:

```
for  $i := 1$  to  $n$  do
   $u_{ii} = a_{ii} - \sum_{k=1}^{i-1} l_{ik}u_{ki}$ 
   $l_{ii} = 1$ 
  for  $j := i + 1$  to  $n$  do
```

$$u_{ij} = a_{ij} - \sum_{k=1}^{i-1} l_{ik} u_{kj}$$

$$l_{ji} = \frac{1}{u_{ii}} (a_{ji} - \sum_{k=1}^{i-1} l_{jk} u_{ki})$$

Na podstawie algorytmu widać, że rozkład macierzy rozmiaru n wymaga $O(n^3)$ operacji. Duża liczba operacji wpływa negatywnie zarówno na czas działania, jak również dokładność obliczeń.

4.3 Obliczenie macierzy odwrotnej za pomocą rozkładu LU

Dla danej macierzy kwadratowej A rozmiaru n macierz odwrotna A^{-1} to macierz kwadratowa tego samego rozmiaru spełniająca równość

$$A \cdot A^{-1} = Id = A^{-1} \cdot A$$

Powyższą równość możemy zapisać w postaci:

$$A \cdot \begin{bmatrix} x_{11} & x_{12} & \dots & x_{1n} \\ x_{21} & x_{22} & \dots & x_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ x_{n1} & x_{n2} & \dots & x_{nn} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 1 & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & 1 \end{bmatrix}$$

stąd otrzymujemy n układów równań:

$$A \cdot \begin{bmatrix} x_{11} \\ x_{21} \\ \vdots \\ x_{n1} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 1 \\ 0 \\ \vdots \\ 0 \end{bmatrix}, \quad A \cdot \begin{bmatrix} x_{12} \\ x_{22} \\ \vdots \\ x_{n2} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ 1 \\ \vdots \\ 0 \end{bmatrix} \quad \dots \quad A \cdot \begin{bmatrix} x_{1n} \\ x_{2n} \\ \vdots \\ x_{nn} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 0 \\ 0 \\ \vdots \\ 1 \end{bmatrix}$$

Rozwiązywanie układów równań za pomocą rozkładu LU

Korzystając z własności macierzy wiemy, że:

$$A \cdot X = B$$

$$(L \cdot U) \cdot X = B$$

$$L \cdot (U \cdot X) = B$$

Stąd znajdując wektor Y taki, że $L \cdot Y = B$ możemy wyznaczyć wektor X z własności $U \cdot X = Y$. Wektory X oraz Y łatwo wyznaczyć z zależności:

$$y_1 = b_1$$

$$y_i = b_i - \sum_{j=1}^{i-1} l_{ij} y_j, \text{ dla } i = 2, 3, \dots, n$$

$$x_n = \frac{y_n}{u_{nn}}$$

$$x_i = \frac{1}{u_{ii}} \left(y_i - \sum_{j=i+1}^n u_{ij} x_j \right) \text{ dla } i = n-1, n-2, \dots, 1$$

Wyznaczanie A^{-1}

Rozwiązując powyższe n układów równań otrzymamy n wektorów $X_1, X_2, \dots, X_n$. Niech $X = [X_1|X_2|\dots|X_n]$, wtedy $X = A^{-1}$, czyli wyznaczyliśmy macierz odwrotną do macierzy A . Dla macierzy A rozmiaru $n \times n$ rozkład na macierze L, U wymaga $O(n^3)$ operacji. Obliczenie A^{-1} wymaga rozwiązania n układów równań, a rozwiązanie każdego z tych układów wymaga $O(n^2)$ operacji, stąd cały algorytm obliczania A^{-1} za pomocą rozkładu LU jest rzędu $O(n^3)$.

5 Porównanie metod opartych na rozkładach QR oraz LU

5.1 Wstęp

Do obliczeń użyjemy programu w języku Julia w wersji 1.0.1. Liczby zmiennoprzecinkowe reprezentowane będą w podwójnej precyzji.

Do przedstawiania dokładności, z jaką poszczególne metody wyznaczają macierzy odwrotne wykorzystamy pierwszą normę macierzową zdefiniowaną następująco:

$$\|A\|_1 = \max_{1 \leq j \leq n} \sum_{i=1}^n |A_{ij}|$$

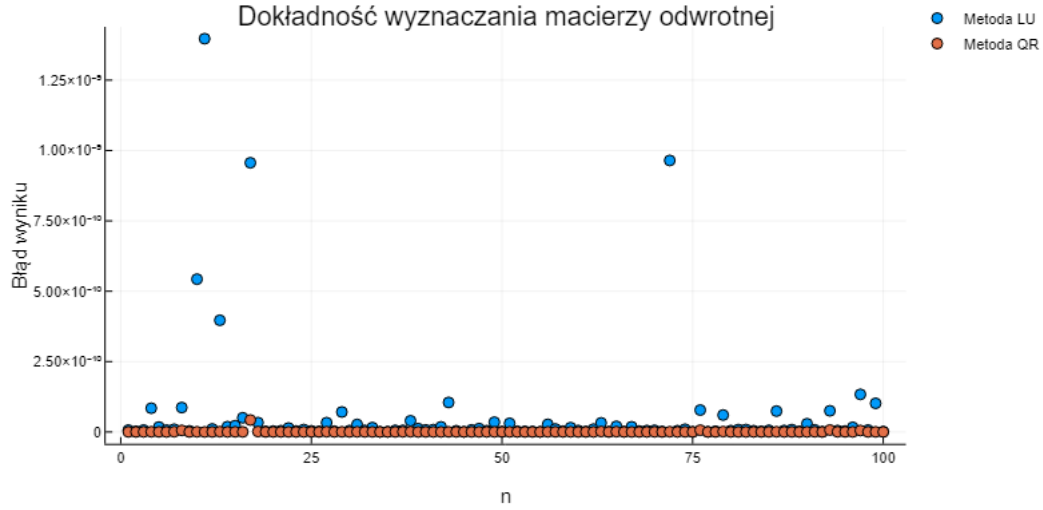
Wiemy, że $\|A \cdot A^{-1}\| = \|Id\| = 1$, stąd czym wartość $\|A \cdot B\|$ jest bliższa 1, tym macierz B jest dokładniejszym wyznaczeniem macierzy odwrotnej do danej macierzy A .

5.2 Porównanie metody opartej na rozkładzie QR i LU

By porównać metody wyznaczania A^{-1} oparte na rozkładach QR oraz LU macierzy A rozważmy różne macierze A oraz porównajmy $\|A \cdot A^{-1}\|$. Rozważmy różne macierze A .

Macierz A z losowymi wartościami

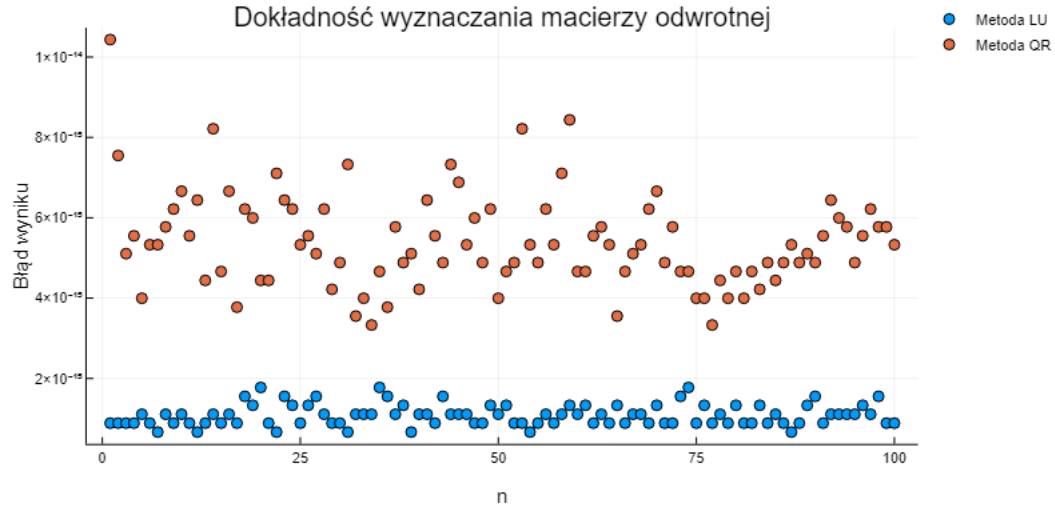
Rozważmy 100 macierzy A rozmiaru 50×50 , których elementy a_{ij} mają losową wartość całkowitą należącą do przedziału $[-100, 100]$. Porównamy dokładność wyznaczania macierzy A^{-1} za pomocą metod opartych na rozkładzie LU oraz QR . Błąd wyniku będzie przedstawiony jako wartość $|1 - \|A \cdot A^{-1}\||$.

Jak widać z wykresu dla macierzy tego typu metoda oparta na rozkładzie QR jest dokładniejsza oraz stabilniejsza od metody opartej na rozkładzie LU . Błąd wyznaczenia A^{-1} za pomocą metody QR nie przekracza $1 \cdot 10^{-12}$ podczas gdy błąd dla metody LU dla niektórych macierzy przekracza wartość $1 \cdot 10^{-9}$.

Macierz A z dominującą przekątną

Rozważmy 100 macierzy A rozmiaru 100×100 z coraz mocniej dominującą przekątną. Niech dla $n = 1$ macierz A będzie macierzą z losowymi wartościami całkowitymi z przedziału $[-50, 50]$. Wraz ze wzrostem n do wartości na przekątnej macierzy A będziemy dodawać losowe wartości, by ostatecznie dla $n = 100$ wartości na przekątnej macierzy A były rzędu $1 \cdot 10^6$. Zbadamy dokładność wyznaczania A^{-1} dla kolejnych tak zdefiniowanych macierzy A za pomocą metod LU oraz QR .

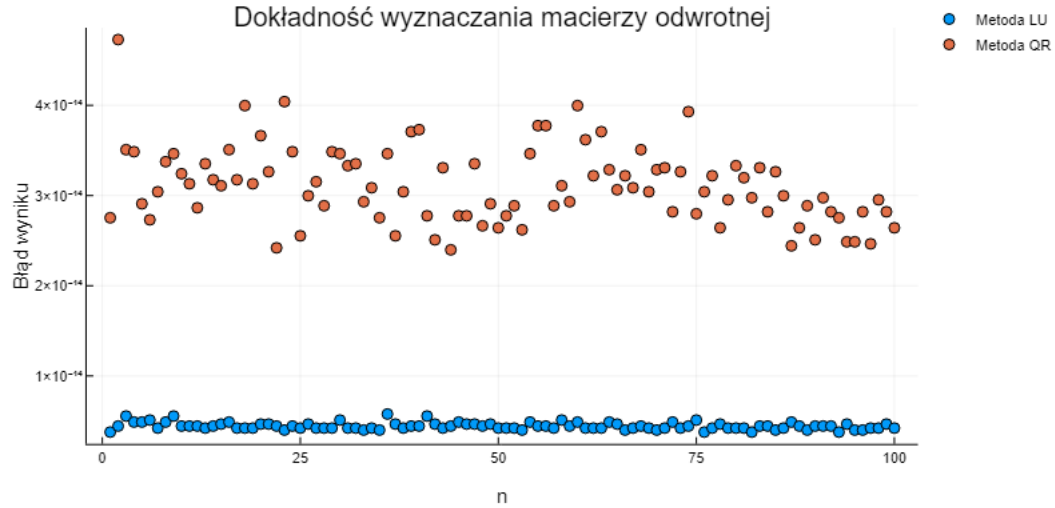
Z wykresu wynika, że dla macierzy A tego typu obie metody mają dobrą dokładność, lecz to metoda oparta na rozkładzie LU jest lepsza. Dokładności obu metod są jednak tego samego rzędu, więc różnica nie jest wyraźna.

Macierz $A = Q^T \cdot B \cdot Q$

Rozważmy 100 macierzy A rozmiaru 100×100 . Niech Q będzie pewną macierzą ortogonalną tego samego rozmiaru. Wówczas niech:

$$A = Q^T \cdot \begin{bmatrix} \lambda_{11} & 0 & \dots & 0 \\ 0 & \lambda_{22} & \dots & 0 \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ 0 & 0 & \dots & \lambda_{nn} \end{bmatrix} \cdot Q$$

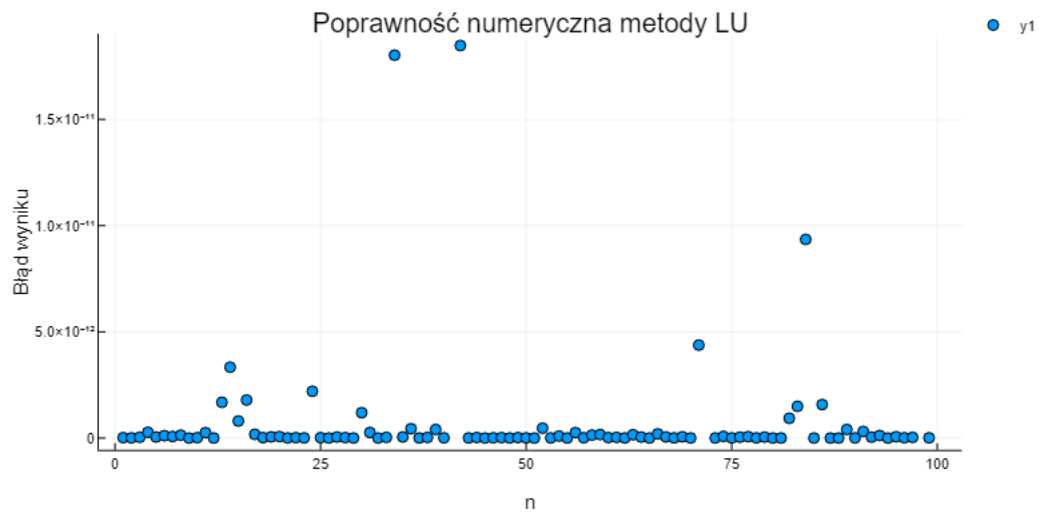
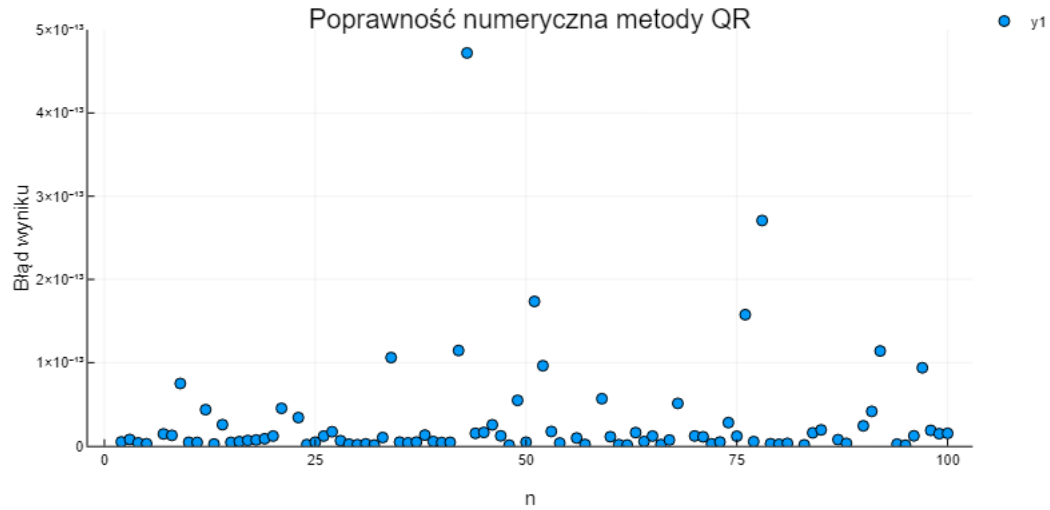
Niech dla każdej macierzy A zachodzi własność $\lambda_{11} \geq \lambda_{22} \geq \dots \geq \lambda_{nn}$ oraz niech wartości λ będą początkowo zbliżone (dla $n = 1$ spełniona jest własność $\lambda_{11} \sim \lambda_{22} \sim \dots \sim \lambda_{nn}$), a następnie niech wartości λ rosną, stając się do siebie coraz mocniej różne. Porównamy dokładność wyznaczania macierzy A^{-1} za pomocą metod LU oraz QR dla tak zdefiniowanych macierzy A .

Z wykresu wynika, że w przypadku macierzy A tego typu metoda LU okazuje się ponownie dokładniejsza od metody QR . Błąd dokładności metody opartej na rozkładzie QR jest rzędu $1 \cdot 10^{-14}$, a metody opartej na rozkładzie LU jest rzędu $1 \cdot 10^{-15}$. Warto zaznaczyć, że pomimo różnicy jednego rzędu dokładności, to obie metody mają dobrą dokładność.

5.3 Poprawność numeryczna metod LU oraz QR

Rozważmy macierz A oraz $\bar{A}$ takie, że $\bar{a}_{ij} = a_{ij} + \epsilon$, gdzie $\epsilon \in (-10^{-13}, 10^{-13})$. Porównamy wartości $\|A^{-1} - \bar{A}^{-1}\|$, jeśli badana metoda jest numerycznie poprawna wartość ta powinna nie przekraczać $1 \cdot 10^{-13}$. Zbadajmy 100 macierzy A rozmiaru 25×25 , których elementy to losowe liczby całkowite z przedziału $[-50, 50]$. Na ich podstawie zbadamy poprawność numeryczną metod QR oraz LU w sposób opisany powyżej.

Z wykresów widzimy, że metoda QR jest bardziej poprawna numerycznie od metody LU . Dla większości macierzy błąd uzyskanego wyniku jest niewielki, jednak w przypadku metody LU zdarzają się macierze, dla których wartość $\|A^{-1} - \bar{A}^{-1}\|$ jest rzędu $1 \cdot 10^{-9}$, co nie zdarza się w przypadku metody QR .

5.4 Wnioski

Z przeprowadzonych obliczeń wynika, że metoda znajdowania A^{-1} oparta na rozkładzie QR jest bardziej stabilna i numerycznie poprawna od metody

opartej na rozkładzie LU , chociaż dla pewnych grup macierzy jest mniej dokładna (lecz nadal uzyskiwany błąd jest akceptowalny w zdecydowanej większości przypadków). Warto również zauważyć, że znając rozkłady QR oraz LU danej macierzy A wyznaczenie A^{-1} na podstawie rozkładu QR jest o wiele prostsze oraz numerycznie poprawne od wyznaczania macierzy odwrotnej na podstawie rozkładu LU . Na wyniki wpływ ma więc to, że sam proces znajdowania rozkładu QR powoduje większe błędy numeryczne od procesu znajdowania rozkładu LU . Powyższa obserwacja potwierdza się również w przypadku funkcji bibliotecznych z pakietu „Linear Algebra”.

6 Podsumowanie

Wyznaczenie macierzy odwrotnej do danej macierzy A za pomocą rozkładu QR jest metodą gwarantującą stabilność, numeryczną poprawność oraz zadowalającą dokładność. Pomimo, że istnieją macierze, dla których wyznaczenie A^{-1} za pomocą rozkładu LU jest dokładniejsze, niż wyznaczenie macierzy odwrotnej za pomocą rozkładu QR , metoda QR gwarantuje nam większą stabilność i pewność uzyskanego wyniku. Należy być jednak świadomym faktu, że obie te metody posiadają swoje wady i zalety.

7 Literatura

- 1) D. Kincaid, W. Cheney, Analiza numeryczna, WNT, 2005.
- 2) A. Schegel (aaronsc32), QR Decomposition with Householder Reflections, RPubS, 2018.
- 3) Mathematics Source Library C&ASM, mymathlib.com, 2004.
- 4) D. Bindel, Matrix Computations (CS6210), Cornell University, Sep 28 2012.